



Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för landskapsarkitektur,
trädgårds- och växtproduktionsvetenskap

Ekologisk hållbar utveckling i kommunal planering

En kritisk granskning av Lunds kommun

Rebecca Eriksson

Självständigt arbete • 15 hp
Landskapsarkitektprogrammet
Alnarp 2015

Ekologisk hållbar utveckling i kommunal planering

En kritisk granskning av Lunds kommun

Ecologically sustainable development in local government planning

A critical examination of Lunds kommun

Rebecca Eriksson

Handledare: Gunnar Cerwén, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Btr handledare: Erik Fälth, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Examinator: Tim Delshammar, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: G2E

Kurstitel: Kandidatexamensarbete i Landskapsarkitektur

Kurskod: EX0649

Ämne: Landskapsarkitektur

Program: Landskapsarkitektprogrammet

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2015

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: Ekologisk hållbar utveckling hållbarhet kommunal planering Lund

Sammandrag

Denna studie behandlar ekologisk hållbar utveckling inom den kommunala planeringsprocessen. Den ekologiska dimensionen av hållbar utveckling är ett omtalat begrepp inom landskapsarkitekturen och har på senare tid fått ta en allt större roll i diskussioner på olika planeringsnivåer och blivit ett övergripande mål inom samhällsutvecklingen. Med en i dagsläget succesivt försämrad miljö och resursbas kan samhällsutvecklingen inte fortsätta i samma takt och riktning. Därför kan ekologisk hållbarhet ses som en grundförutsättning för kommande generationers fortsatta samhällsutveckling.

Studien baserar sig på en kritisk granskning av Lunds kommun och dess policydokument för en ekologisk hållbar utveckling. Syftet var att undersöka hur väl visioner för en ekologisk hållbar utveckling efterföljs på kommunal planeringsnivå och konkretiseras i praktiken. Genom en kritisk granskning hade studien som vision att undersöka om det fanns ett eventuellt glapp mellan teori och praktik. Detta skulle i så fall påvisa att arbetet gällande ekologisk hållbar utveckling borde kunna förbättras inom den kommunala planeringsprocessen.

Resultatet visade att kommunens miljödokument verkställs i relativ hög frekvens, samt att miljöprogrammet indirekt används i planeringsprocessen. Planerarna på stadsbyggnadskontoret arbetar främst med miljömålen genom kunskapsutveckling gällande ekologisk hållbarhet och tillsammans med förvaltningens miljösamordnare. Dock visade det sig att ett visionsprogram som miljöprogram innebar att åtgärderna blev tolkningsbara och där med svårare för förvaltningarna att genomföra. Trots detta har Lunds kommun ett väl etablerat miljöarbete, mycket tack vare att alla verksamheter i kommunen arbetar efter ett så kallat miljöledningssystem.

Abstract

This study is dealing with the development of ecological sustainability within the local planning process. The ecological dimension of sustainable development is a well-known concept within landscape architecture and this has recently played a larger and larger role in discussions regarding planning at different levels and has become a comprehensive goal within public development. As the environmental base of resources is continuously deteriorating the direction of public development must change. This means that the development of ecological sustainability is a basic condition for all public development.

The study is based on a critical examination of Lunds kommun and their objective documents for ecological sustainable development. The purpose was to examine to what extent their visions of ecological durable development was implemented at the local planning level and to what extent it could be observed in practice. The purpose of this critical examination was to find out if there could be a possible discrepancy between theory and practice. If this would be the case it would give a signal that the work with the development of the ecological sustainability within the local planning process could be further improved.

The result of the study shows that the environmental objectives document of the municipality is implemented at a relatively high frequency and also that the environmental programme is used in the planning process. By increasing the knowledge regarding ecological sustainability and working together with responsible environmental coordinators, the planners at the local planning authorities is working on several environmental targets. However it was shown that the visions of the environmental programme was on a level that the actions to reach the targets were too open for interpretation and therefore made them hard to implement. Despite of this, the municipality of Lund has a well established environmental programme, mainly because the fact that all of the units in the city is working after a so called environmental lead programme.

Förord

Denna studie är en kandidatuppsats för min kandidatexamen i landskapsarkitektur vid SLU i Alnarp. Studien behandlar begreppet ekologisk hållbarhet, hur det framställs i policydokument och hur det verkställs i den kommunala planeringsprocessen. Mitt intresse för ekologisk hållbar utveckling väcktes främst genom mina studier vid universitetet. Grundtankar som att värna om miljön och att använda jordens naturresurser på ett hållbart sätt har dock alltid legat mig varmt om hjärtat.

I genomförandet av min studie har jag fått hjälp av mina kurskamrater Elin Karlsson, Linda Dahlström och Sanne Strömgren. Sanne har även motiverat mig till att ta mig till skolan varje dag och har varit till stor hjälp när disciplinen inte räckt till. Jag har även fått hjälp av min familj som stöttat mig genom hela uppsatsen och hjälpt mig med uppsatsens språk och tydlighet. Under kursens gång har jag även fått mycket hjälp och vägledning av min handledare Erik Fälth, samt Gunnar Cerwén. Dessutom har jag kontinuerligt fått feedback från min medstudent Hampus Sundén. Till alla er vill jag rikta ett stort och varmt tack!

Jag vill även tacka de två kommunanställda Anna-Karin Poussart och Jonas Andreasson som ställde upp på två långa och givande intervjuer. Intervju-materialet har varit till stor hjälp och tillfört mycket inspiration och kunskap till arbetet.



Rebecca Eriksson
Alnarp 2015-05-26

Sammandrag	
Abstract	
Förord	
Inledning	7
<i>Bakgrund</i>	7
<i>Mål och syfte</i>	8
<i>Frågeställning</i>	8
<i>Material och metod</i>	8
Hållbar utveckling	10
<i>Ursprung, definition</i>	10
<i>Ekologisk hållbar utveckling</i>	12
Lund kommuns arbete med ekologisk hållbar utveckling	13
<i>Sammanfattning av LundaEko II</i>	14
<i>Hur har visionsprogrammet arbetats fram?</i>	17
Miljöarbets utveckling på olika beslutsnivåer	17
Framställning av Lunds kommunala miljöarbete	17
<i>Hur används visionsprogrammet i planeringsprocessen?</i>	19
Stadsbyggnadskontoret som drivande förvaltning i planeringsprocessen	19
Miljöledningssystem	20
Miljösamordnare	21
Indikatorer för att övervaka miljömålen utveckling	22
Diskussion	23
<i>Slutsats</i>	25
<i>Avslutande reflektion</i>	26
<i>Vidare studier</i>	26
Referenser	27
Muntliga källor	27
Tryckta källor	27
Digitala källor	27
Bilagor	29

Inledning

Bakgrund

Hållbar utveckling är idag ett mycket omtalat begrepp, även inom landskapsarkitekturen. Genom att använda gestaltningen av miljön som ett verktyg för hållbarhet är landskapsarkitektens roll i utvecklingen för ett hållbart samhälle oerhört viktig. Genom arkitektur med miljömässiga hållbara lösningar kan landskapsarkitekten skapa miljöer som inspirerar invånarna till att värna om miljön och en ekologisk hållbar utveckling.

Vad är då hållbar utveckling? Hållbar utveckling kan beskrivas som den process där ekologiska, ekonomiska och sociala intressen förvaltas på ett sätt som tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjlighet till att tillgodose sina behov (Världskommissionen för miljö och utveckling, 1988, sid 57). Hållbar utveckling innefattar ett globalt perspektiv gällande miljö och naturresurser, ekonomisk tillväxt och bra livsvillkor för alla människor på jorden. Med en ökad medvetenhet och ett långsiktigt tänkande har hållbar utveckling fått ta en allt större roll i diskussioner på olika planeringsnivåer och blivit ett övergripande mål inom samhällsutvecklingen.

På kommunal nivå verkställs många av de teorier som diskuteras gällande hållbar utveckling. Frågan är dock hur dessa konkretiseras i praktiken och hur väl de följs upp på kommunal nivå. Mitt antagande är att många av de mål och visioner för en hållbar utveckling inte efterföljs på grund av ekonomiska faktorer och dess komplexitet att utföras i verkligheten. Campbell skriver i sin text att svårheterna med att sätta hållbar utveckling i praktiken inte bör avskräcka oss utan ses som en tydlig signal att hållbarhet är något samhället måste sträva efter (Campbell, 2013). Genom att kritiskt granska vad som utförs på kommunnivå, har jag som mål att undersöka om det finns ett glapp mellan teori och praktik, för att på så sätt bidra till en förbättrad arbetsprocess i strävan för en ekologisk hållbar utveckling.

Som framtida landskapsarkitekter och planerare har vi som ansvar att utveckla hållbara städer. Det krävs en kontinuerlig uppföljning under processen för att dessa visioner ska verkställas, samt tillräckligt god kunskap gällande ekologisk hållbarhet. Den ekologiska aspekten av hållbarhet kan ses som en grundförutsättning för all mänsklig utveckling och utvecklingen kan inte fortsätta med en succesivt försämrad miljö och resursbas. Om framtidens behov ska kunna tillfredsställas på ett hållbart sätt måste jordens naturresursbas tryggas och förstärkas. Ett ekologiskt hållbart samhälle värnar om att skydda miljön och människans hälsa, att använda jordens resurser effektivt och att nå en hållbar försörjning. Det är dessutom vårt moraliska ansvar mot andra levande organismer och mot kommande generationer att värna om jordens resurser.

Genom att studera processen av ett kommunalt miljöprogram vill jag fördjupa mig i konkreta exempel angående ekologisk hållbarhet, både i teori och praktik. Jag har valt att göra en fallstudie av Lunds kommun då deras kommunala miljöprogram verkar ligga i framkant, samt på grund ut av mina egna anknytningar till kommunen. I min studie vill jag även sätta dessa konkreta exempel i förhållande

till övergripande policydokument, för att kunna föra en diskussion om ett förbättrat arbete för en ekologisk hållbar utveckling.

Mål och syfte

Jag har valt att kritiskt granska Lunds kommun och dess policys för en ekologisk hållbar utveckling. Med detta vill jag ta reda på hur deras program verkställs och se om deras uppsatta mål efterföljs i praktiken. Målet med uppsatsen är att beskriva hur ekologisk hållbar utveckling framställs i policydokument och hur väl ekologisk hållbar utveckling efterföljs i praktiken.

Syftet är att undersöka hur väl visioner för en ekologisk hållbar utveckling efterföljs på kommunal nivå. En sådan undersökning kan förbättra arbetet gällande ekologisk hållbar utveckling under planeringsprocessen. Dels kan detta vara till hjälp för Lunds kommun och deras arbete med kommunens program för ekologisk hållbar utveckling, då processen och uppföljningen av deras visioner kan förbättras. Dels kan en undersökning av hur väl visioner för en ekologisk hållbar utveckling efterföljs, förbättra samarbetet med miljöarbetet mellan involverade aktörer inom planeringsprocessen i kommunen.

Frågeställning

Hur arbetar Lunds kommun med ekologisk hållbarhet i planeringsprocessen?

Material och metod

Studien utfördes i tre steg:

Litteraturstudier och dokumentstudier. Första steget var att samla in tillräckligt mycket kunskap gällande begreppet ekologisk hållbar utveckling för att sedan göra en fördjupning i Lunds kommun och dess program för ekologisk hållbar utveckling.

Sedan utfördes en *kritisk granskning* över hur Lunds kommun arbetar med policydokument för en hållbar utveckling med fokus på de ekologiska aspekterna. Denna del av arbetet gjordes genom en jämförelse mellan teorier på visionsnivå och Lunds praktiska arbete med kommunens visionsprogram.

För att få ytterligare insikt i hur Lunds kommun arbetar kompletterades granskningen med två *intervjuer*. Två högst aktiva inom miljöarbetet intervjuades, dessa var kommunens miljöstrateg och stadsbyggnadskontorets miljösamordnare. Intervjuerna utfördes med inspiration av en semistrukturerad kvalitativ intervjuform. Den semistrukturerade kvalitativa intervjun utgörs enligt Kvale och Brinkmann av ett antal olika teman med tillhörande förslag på frågor. Frågorna besvaras sedan med informantens egna ord (Brinkmann & Kvale, 2009, sid 45). Sammanställningen av en intervjuguide grundade sig i studiens sista delfråga ”Hur används Lundaeko i planeringsprocessen?” och resulterade i ett antal frågeställningar (Se bilaga 1).

Studiens första intervju var med kommunens miljöstrateg och projektansvarig för kommunens miljöprogram, Anna-Karin Poussart. Intervjun skedde via ett telefon-

samtal där hela samtalet spelades in. Kvale och Brinkmann tar upp brister med att anteckna och försöka komma ihåg vad informanten sagt. Författarna menar att antecknandet kan störa intervjun och att misstolkningar kan ske när anteckningarna från intervjun sammanställs (Brinkmann & Kvale, 2009, sid 218). Baserat på denna information spelades intervjun in. En del frågeställningar kunde inte besvaras under intervjun varav en ytterligare intervju visade sig vara nödvändig. För att få ett nytt perspektiv och ett bredare underlag intervjuades därför Jonas Andreasson, stadsbyggnadskontorets miljösamordnare och stadsingenjör på kommunen. Intervjun baserades på de frågeställningar som inte blivit besvarade i den tidigare intervjun och förhöll sig därmed till samma intervju-guide.

Studien avslutades med en *diskussion* gällande kommunens arbete med ekologisk hållbar utveckling utifrån teorier, visioner, samt nationella och internationella dokument och förhållningsregler.

Hållbar utveckling

Ursprung, definition

Hållbar utveckling bör och är i många fall ett övergripande mål inom samhällsutvecklingen. Begreppet innefattar ett långsiktigt tänkande och ett globalt perspektiv gällande miljö och naturresurser, ekonomisk tillväxt och bra livsvillkor för alla människor på jorden. Dessa intressen, definierat i tre olika dimensioner, ekologisk, ekonomisk och social hållbarhet, ska mötas i en sammanhållen process för en hållbar samhällsutveckling (Världskommissionen för miljö och utveckling, 1988, sid 22-23)

Hållbar utveckling introducerades för första gången på global nivå 1972 då FN:s första miljökonferens ägde rum i Stockholm (Regeringen, 1992). Själva begreppet hållbar utveckling, *sustainable development*, definierades sedan för första gången år 1987 i en publikation av Världskommissionen för miljö och utveckling. Rapporten, *Our common future*, som utvecklats på uppdrag av FN går även under namnet Brundtland-rapporten då kommissionen leddes av Norges dåvarande statsminister Gro Harlem Brundtland (Världskommissionen för miljö och utveckling, 1988, sid 377). Enligt Brundtland-rapporten definieras hållbar utveckling som en utveckling som tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjlighet till att tillgodose sina behov (Världskommissionen för miljö och utveckling, 1988, 57). Det är även denna definition som de flesta policydokument baseras på, var av Lunds miljöprogram är ett sådant fall.

År 1989 tog FN:s generalförsamling beslut om att *The World Commission on Environment and Development*, Världskommissionen för miljö och utveckling, ska fortsätta ha regelbundna konferenser för ett bättre samarbete mellan världens länder gällande det fortsatta arbetet med miljö- och utvecklingsfrågor (Regeringen, 1992).

Under Världskommissionen för miljö och utvecklings konferens i Rio de Janeiro 1992 tog arbetet för en hållbar utveckling ett stort steg framåt. Under konferensen framställdes tre dokument, vars åtgärder och utvecklingsstrategier, skulle bidra till ett avgörande arbete för en hållbar utveckling. De tre dokument som framställdes i samband med konferensen var Riodeklarationen, Agenda 21 och Skogsprinciperna. Till exempel är Agenda 21 ett handlingsprogram för en ekologisk hållbar utveckling och innefattar åtgärder för det fortsatta arbetet med miljö- och utvecklingsproblem. Agenda 21 ger riktlinjer för ett nationellt och internationellt samarbete gällande hållbar utveckling för FN:s medlemsländer. Handlingsprogrammet är dock inte juridiskt bindande utan endast rekommendationer för nationernas fortsatta arbete (Regeringen, 1992). En sådan oskriven överenskommelse kan dock antas upplevas som politiskt och moraliskt förpliktande av FN:s medlemsländer. Regeringen skriver att Agenda 21 har som mål att genom samarbete mellan alla grupper och individer i samhället uppnå hållbar utveckling, utrota fattigdom och miljöhot. Handlingsprogrammet fokuserar främst på ekologisk hållbarhet genom nationellt och internationellt samarbete, men belyser vikten av att dessa åtgärder måste integreras socialt och ekonomiskt. (Regeringen, 1992).

Utöver dessa dokument har flera program skapats, till exempel EU:s vision för tillväxt, Europa 2020 vars upplägg påminner om Lunds nuvarande miljöprogram, med ett antal uppsatta mål som ska uppnås innan år 2020. Målen innefattar utbildning, social sammanhållning, sysselsättning, innovation, ekonomi och klimat (Europeiska kommissionen, 2012) Även Sveriges regering har tagit fram dokument som berör ekologisk hållbar utveckling. I ett strategiprogram för hållbar utveckling, *En svensk strategi för hållbar utveckling*, beskrivs en sammanhållen utvecklingsstrategi som innefattar miljöanpassning, social rättvisa och ekonomiska framsteg (Regeringen, 2003).

För att förstå begreppet ytterligare kan en tydligare definition behövas för att förtydliga dess innebörd. Vikten av att förstå skillnaden mellan hållbarhet och hållbar utveckling blir särskilt tydligt när begreppet används kontinuerligt i politiska sammanhang. Hållbar utveckling kan enligt Brundtland-rapportens definition ses som den process som ska tillgodose dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjlighet till att tillgodose sina behov. Hållbarhet syftar däremot på den framtidsvision som hållbar utveckling strävar efter. Målet är ett hållbart samhälle, medan processen vi arbetar utefter är hållbar utveckling (Världskommissionen för miljö och utveckling, 1988, sid 57-58). Hållbar utveckling handlar alltså om själva processen, och det samhällsomfattande åtgärder, som måste vidtas för att nå ett hållbart samhälle. Brundtlands-rapporten betonar att initiativet hållbar utveckling inte identifieras av vad som ligger till grund för åtgärderna utan av just vilka åtgärder som behöver vidtas för att uppnå ett hållbart samhälle (Världskommissionen för miljö och utveckling, 1988, sid 57-58).

I samband med att hållbar utveckling fick en tydligare definition genom Brundtland-rapporten, definierades även begreppet upp i tre olika dimensioner, ekologisk hållbarhet, social hållbarhet och ekonomisk tillväxt (Världskommissionen för miljö och utveckling, 1988, sid 57-60). Dessa tre olika dimensioner innebär en utmaning i att lösa motsatta intressen för att uppnå en holistisk hållbar utveckling. Utmaningen är att få ekonomin att växa, fördela tillväxten rättvist och samtidigt undvika att påverka ekosystemet negativt. För att nå en hållbar utveckling krävs det att dessa tre olika dimensionerna överensstämmer (Campbell, 2003, sid 435).

Dessa tre olika intressen kan illustreras i en triangel och leder således till tre olika konflikter (Se figuren nedan). Relationen mellan de tre olika dimensionerna är komplicerad då konflikterna motsätter sig varandra samtidigt som de är beroende av varandra för sin egen överlevnad. Campbell har valt att kalla dessa konflikter för ägandekonflikten, resurskonflikten och utvecklingskonflikten (Campbell, 2003, sid 239). För att exemplifiera resurskonflikten är de ekonomiska och ekologiska faktorerna tydligt sammanlänkade och beroende av varandra. Miljöproblemen hänger samman med de ekonomiska utvecklingsmönstren, där jordbrukspolitikerna kan vara en av de bidragande orsakerna till mark-, vatten- och skogsförstörelser (Världskommissionen för miljö och utveckling, 1988, sid 52).



Figur 1. Campbells Triangel
Campbell S. (2003) s.437

Regeringen anser däremot att hållbarhetens alla tre dimensioner har någon form av relation med naturen. Den ekologiska dimensionen av hållbarhet kan därför ses som en grundförutsättning för en god ekonomisk, social och kulturell utveckling (Regeringen, 1997). Samtidigt bidrar en miljömässigt hållbar utveckling till en god livsmiljö, bevarad biologisk mångfald, samt skydd av natur- och kulturlandskapet. En miljömässig hållbar utveckling bidrar således till positiva välfärdseffekter (Regeringen, 2003). Utvecklingen kan för övrigt inte fortsätta med en succesivt försämrade miljö och resursbas (Världskommissionen för miljö och utveckling, 1988, sid 51).

Ekologisk hållbar utveckling

Med en ekologisk hållbar utveckling innefattas allt som har med jordens ekosystem att göra. Detta kan till exempel vara luft-, land- och vattenkvalitet, biodiversitet och ekosystemtjänster. Ett ekologisk hållbart samhälle värnar om att skydda miljön och människans hälsa, att använda jordens resurser effektivt och att nå en hållbar försörjning (Regeringen, 1997). Om behoven ska kunna tillfredsställas på ett hållbart sätt måste jordens naturresursbas tryggas och förstärkas. Målet att värna om jordens resurser handlar enligt Världskommissionen för miljö och utveckling om att ta ett större och mer omfattande ansvar: *”Motiven för att skydda naturen bör emellertid inte enbart vila på målen för utvecklingen. Det är också en del av vårt moraliska ansvar mot andra levande organismer och mot kommande generationer.”* (Världskommissionen för miljö och utveckling, 1988, sid 72).

För att främja mänsklig utveckling måste vi utforma nya metoder för att förvalta miljön och jordens resurser. Varje samhälle och land strävar dock fortfarande efter att överleva och blomstra utan att ta mycket hänsyn till hur detta påverkar andra och miljön. I länder där ekonomisk tillväxt lett till en högre levnadsstandard har detta skett på ett sätt som utifrån ett globalt perspektiv på lång sikt är skadligt. Detta innebär en ökad mängd användning av råvaror, energi, kemikalier och syntetiska ämnen. Dagens miljöproblem handlar till stor del om ett växande krav

på begränsade resurser (Världskommissionen för miljö och utveckling, 1988, 41-42).

När det talas om begreppet ekologisk hållbar utveckling tolkas detta ofta genom uppställda mål och värderingar som sammanställts utifrån konceptet. Detta innebär att konkreta åtgärder för en ekologisk hållbar utveckling får kommunicera istället för själva grundtankarna bakom begreppet. Exempel på detta är dokument som Agenda 21 och Riodeklarationen, Earth Charter, Europeiska kommissionens riktlinjer för hållbar utveckling, Melbourneprinciperna för hållbara städer, Sveriges sexton miljö kvalitetsmål, samt FN:s millenniemål.

Sveriges sexton miljö kvalitetsmål är ett exempel på uppsatta mål för ekologisk hållbar utveckling. Det är även på dessa mål som Lund baserar sina miljöprogram. Miljö kvalitetsmålen är ett beslut från riksdagen och ett miljöprogram som regeringen arbetat aktivt med sedan år 1999. Miljö kvalitetsmålen ligger också till grunden för det så kallade miljö målssystemet, en struktur för miljöarbetet som Sverige bedriver nationellt, inom EU och internationellt. Miljö målssystemet innebär dessutom en kontinuerlig uppföljning av miljöpolitiken, då regeringen årligen gör en uppföljning och bedömning av möjligheten att nå miljö målen i deras budgetproposition (Regeringen, 2014, sid 4).

De sexton miljö kvalitetsmålen anger det önskade miljö tillståndet och vad miljöarbetet i framtiden ska leda till. Målen är följande: begränsad klimatpåverkan, frisk luft, bara naturlig försurning, giftfri miljö, skyddande ozonskikt, säker strålmiljö, ingen övergödning, levande sjöar och vattendrag, grundvatten av god kvalitet, hav i balans samt levande kust och skärgård. myllrande våtmarker, levande skogar, ett rikt odlingslandskap, storslagen fjällmiljö, god bebyggd miljö och ett rikt växt- och djurliv (Regeringen, 2014, sid 5).

Enligt regeringens skrivelse består miljö målssystemet, utöver de sexton miljö kvalitetsmålen, av ett generationsmål, samt 24 etappmål. Generationsmålet tydliggör att vi inom en generation ska lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta. Målet förtydligar de omställningar som måste ske i samhället för att nå miljö kvalitetsmålen. Målet visar även på att miljöarbetet i samhället måste ses om en helhet och fångar upp miljöfrågorna på alla olika nivåer i samhället (Regeringen, 2014, sid 4).

Etappmålen är däremot mer styrande i själva miljöarbetet. Etappmålen förtydligar mer exakt vad som krävs för att generationsmålet och miljö kvalitetsmålen ska kunna nås. Etappmål kan till exempel vara prioriterade områden som bedöms mest angelägna för insatser eller motsvara mål som EU tagit beslut om, samt mål som uppkommit genom internationella överenskommelser (Regeringen, 2014, sid 5).

Lund kommuns arbete med ekologisk hållbar utveckling

Lunds kommun har sedan 1990-talet bedrivit ett mångsidigt strategiskt miljöarbete för en hållbar utveckling. Genom kommunala miljöprogram bedriver kommunen ett proaktivt arbete för en ekologisk hållbar utveckling. LundaEko II

är kommunens aktuella miljöprogram och en vidareutveckling av tidigare miljöprogram. LundaEko II är kommunens styrande policydokument för en ekologisk hållbar utveckling.

Sammanfattning av LundaEko II

LundaEko II är Lunds kommuns nuvarande miljöprogram och därmed kommunens viktigaste styrdokument för politiker och tjänstemän gällande arbetet för en ekologisk hållbar utveckling. Miljöprogrammet anger vad som ska prioriteras i Lunds kommun och omfattar kommunen som geografiskt område och inom den kommunala organisationen (Lunds kommun, 2014, sid 3). LundaEko II grundar sig på Brundtland-rapportens definition av hållbar utveckling och bygger på de nationella miljökvalitetsmålen (Lunds kommun, 2014, sid 5).

Miljöprogrammet har åtta prioriterade områden:

- Engagera flera
- Hållbar konsumtion
- Minskad kemikaliebelastning
- Minskad klimatpåverkan
- Klimatanpassning
- Hållbar stadsutveckling
- Biologisk mångfald och ekosystemtjänster
- Friskt vatten och frisk luft (Lunds kommun, 2014, sid 3).

Inom dessa åtta arbetsområden finns ett övergripande mål och sedan ett antal delmål. De övergripande målen vänder sig till kommunen som organisation och till alla som bor och verkar i Lund (Lunds kommun, 2014).

Visionen för LundaEko II är att alla som bor och verkar i kommunen ska ges möjlighet att medverka för en ekologisk hållbar utveckling. Detta innefattar att gemensamt lämna över ett samhälle till nästa generation där de stora miljöproblemen är lösta, uppnå de svenska miljökvalitetsmålen, sluta kretsloppen, se till att utvecklingen utanför kommunens och Sveriges gränser blir hållbar och föra dialog och samarbeta kring hållbarhetsfrågor (Lunds kommun, 2014).

Nedanför kommer en kort sammanfattning av de åtta prioriterade områdena:

Engagera flera

Detta prioriterade område innebär att motivera flera att engagera och agera för en hållbar utveckling. För detta krävs informations- och kunskapsspridning, en öppen dialog med de som bor och verkar i kommunen, samverkan, samt arbete gällande attityd- och beteendefrågor. LundaEko II formulerar detta mål enligt följande citat ”Att motivera alla som bor och verkar i Lunds kommun att agera för en hållbar utveckling.” (Lunds kommun, 2014, sid 10).

Hållbar konsumtion

Detta innefattar en ökad medvetenhet över de konsekvenser som inköp av en vara eller tjänst får för miljön, både lokalt och globalt. Denna punkt innefattar även en minskad konsumtion och i sin tur även minskade avfallsmängder, att ställa miljökrav vid upphandling eller välja miljöcertifierade alternativ, samt få en ökad

medvetenhet genom ett livscykelperspektiv av produkter, produkters totala miljö-
påverkan (Lunds kommun, 2014). Målet formuleras enligt följande citat ”*Alla som
bor och verkar i Lund ska bidra till en mer hållbar konsumtion.*” (Lunds kommun,
2014, sid 12).

Minskad kemikaliebelastning

En minskad kemikaliebelastning innebär att arbeta för att ”*Värna lundabornas
hälsa och miljön genom att minimera exponeringen för miljö- och hälsofarliga
ämnen.*” (Lunds kommun, 2014, sid 15). I samband med en ökad
kemikalieproduktion världen över exponeras vi för allt mer miljö- och
hälsoskadliga ämnen i vår vardag. Detta kan medföra risker för vår hälsa. Barn
exponeras generellt mer för kemikalier och är känsligare mot miljö- och
hälsoskadliga ämnen. Arbetet innebär därför att förskolor och skolor ska
prioriteras i arbetet för en minskad kemikaliebelastning (Lunds kommun, 2014,
sid 15).

Minsta möjliga klimatpåverkan

Det här målet innefattar arbetet gällande utsläpp av växthusgaser i atmosfären.
Lund har som ambition att ”*Utsläppen av växthusgaser i Lunds kommun ska
minska med 50 procent till 2020 jämfört med 1990 och vara nära noll 2050.*”
(Lunds kommun, 2014, sid 17). Åtgärder för att minska utsläppen av växthusgaser
omfattar utsläpp från bland annat trafik och energisektorn (Lunds kommun, 2014,
sid 17). Hälften av utsläppen kommer dock från vår konsumtion av varor och
tjänster. För att nå målet 2050 krävs det strategier inom denna sektor. Några
sådana nämns inte i miljöprogrammet.

Klimatanpassning

Detta område prioriteras då klimatanpassning krävs i samband med det förändrade
klimatet. Även om vi i dagsläget arbetar med att minska utsläppen av
växthusgaser kommer vi troligen inte kunna undvika ett förändrat klimat.
Förväntade vädersscenarier i Skåne beräknas vara en ökad årsmedeltemperatur på
fem grader, en ökad årsnederbörd på ungefär 20 procent, torrare somrar med
tätare värmeböljor och ökad nederbörd under höst, vinter och vår. Dessa
förväntade klimatförändringar kräver en beredskap för att kunna hantera
väderrelaterade krissituationer som kan komma att påverka människor, natur och
viktiga samhällsfunktioner i kommunen. Klimatanpassningar i kommunen kan till
exempel vara dagvattenhantering för att ge ett bra mikroklimat i stadsmiljöer i
samband med värmeböljor och åtgärder för att minska risker för fukt och mögel i
fastigheter vid översvämningar (Lunds kommun, 2014, sid 19). Målet för ett
klimatanpassat Lund är följande:

Alla som bor och verkar i Lunds kommun ska bidra
till ett samhälle som är väl anpassat till pågående
och förväntade klimatförändringar, och där negativa
konsekvenser för människor, samhälle och miljö kan
undvikas (Lunds kommun, 2014, sid 19).

Hållbar stadsutveckling

Detta innebär att Lund som en växande region ska planera och expandera med innovativa lösningar för stads- och tätortsmiljöer. Med människan i centrum ska stadsplaneringen bidra till ett rikt socialt liv, gröna inslag som ger renare luft, bättre hälsa, behagligare mikroklimat och ekosystemtjänster som rekreativvärden. Lunds strategi är också att bibehålla en kompakt stad med ett levande centrum. En kompakt stad ger goda förutsättningar till att gå, cykla och använda kollektivtrafik (Lunds kommun, 2014, sid 20). Målet formuleras enligt följande citat:

Lunds kommun ska utveckla och underhålla stads- och tätortsmiljöer med människan i centrum, genom att:
skapa stads-och tätortsmiljöer med blandade funktioner som genererar ett rikt socialt liv. Skapa förutsättningar för biologisk mångfald och ekosystemtjänster i stads- och tätortsmiljöer. Skapa ett transportsystem med ett tillgängligt och attraktivt nätverk för gång-, cykel- och kollektivtrafik med minskad yta för biltransporter. Skapa förutsättningar för hållbara energisystem, hållbar resursanvändning och hållbar hantering av avfall och återvinning. Skapa energi- och resurseffektiva byggnader med hänsyn till sociala aspekter (Lunds kommun, 2014, sid 20-21).

Brunnshögsprojektet ska ses som en idégenerator och ett gott exempel för hållbar stadsutveckling (Lunds kommun, 2014, sid 20). Frågan dock hur hållbart Brunnshögsprojektet är. Enligt Lunds miljöprogram ska den ekologiska aspekten ha en särställning som ramverk och förutsättning för all annan utveckling (Lunds kommun, 2014, 20).

Biologisk mångfald och ekosystemtjänster

Detta mål innebär en rik och levande natur, stor biologisk mångfald och väl fungerande ekosystemtjänster. Biologisk mångfald och ekosystemtjänster är en förutsättning för en långsiktig hållbar utveckling och bör därför skyddas, bevaras och utvecklas. Arbetet med biologisk mångfald och ekosystemtjänster gäller både kommunens naturområden och i stadsmiljön (Lunds kommun, 2014, sid 23). Miljöprogrammet definierar målet gällande biologisk mångfald och fungerande ekosystemtjänster enligt följande citat:

Att skydda och utveckla kommunens natur och grönområden på ett sätt som främjar biologisk mångfald och ekosystemtjänster samt skapa en god tillgänglighet och förutsättningar för rekreation, friluftsliv och natur och kulturupplevelser (Lunds kommun, 2014, sid 23).

Friskt vatten och frisk luft

Detta prioriterade område innebär att alla ytvatten och grundvatten ska uppnå god kemisk, ekologisk och kvantitativ status. Gällande luftföroreningar är kommunens mål sätta så att luftföroreningshalten inte överskrider lågrisknivåer för cancer eller riktvärden för skydd mot sjukdomar eller påverkan av växter, djur, material och kulturföremål (Lunds kommun, 2014, sid 25). Målet formuleras enligt följande citat: ”*Värna Lundabornas hälsa och miljön genom att minimera skadliga utsläpp*

till luft och vatten samt säkra en långsiktig hållbar och trygg dricksvattenförsörjning.” (Lunds kommun, 2014, sid 25).

I arbetet för friskt vatten krävs ett förstärkt och bättre koordinerat samarbete mellan berörda förvaltningar och verksamheter. Samtliga ytvatten i kommunen uppnår idag inte god ekologisk och kemisk status och risk finns att några av kommunens grundvattenförekomster inte längre kommer uppnå god kemisk status i framtiden. I dagsläget finns strategier för arbetet, till exempel ett grundvattenkontrollprogram och en dagvattenstrategi, men mycket mer behövs göras för att nå målet (Lunds kommun, 2014, sid 25).

Hur har visionsprogrammet arbetats fram?

Miljöarbetes utveckling på olika beslutsnivåer

Svensk miljöpolitik har sedan FN:s första miljökonferens i Stockholm 1972 varit i framkant när det gäller arbetet för en ekologisk hållbar utveckling. Stor vikt läggs på att arbetet för en ekologisk hållbar utveckling arbetas med på olika beslutsnivåer. På internationella nivå finner vi samarbeten inom FN, till exempel *Agenda 21*, *Habitatagendan*, *Kyotoavtalet*. EU beslutar till exempel om ramdirektiv gällande vatten, samt andra direktiv för medlemsländerna (Johansson & Orrskog, 2002, sid. 26).

På nationell beslutsnivå är Sveriges riksdag, centrala myndigheter, länsstyrelser och kommuner de som främst arbetar för en ekologisk hållbar utveckling i samhället. Sveriges riksdag beslutar om lagar som rör ekologisk hållbarhet, till exempel miljöbalken och plan- och bygglagen och om Sveriges miljö kvalitetsmål. Sveriges riksdag beslutar även om forskning och utveckling gällande ekologisk hållbar utveckling. Myndigheter så som naturvårdsverket, boverket och jordbruksverket ansvarar för att Sveriges miljö kvalitetsmål följs upp. Länsstyrelserna ansvarar för regionala miljö kvalitetsmål, samt fungerar som ett stöd till kommunerna för deras planering och miljöprövas enligt miljöbalken (Johansson & Orrskog, 2002, sid. 27).

På kommunal nivå utförs mycket av det arbete som fastställs i teorier på högre beslutsnivåer. Kommunen ansvarar för lokala miljö kvalitetsmål, miljöpolicy, miljöanalyser, miljöbokslut, Agenda 21-program och översiktsplan och detaljplaner (Johansson & Orrskog, 2002, sid. 27).

Framställning av Lunds kommunala miljöarbete

Lunds kommun har sedan 1990 arbetat med ekologisk hållbar utveckling genom kommunala miljöprogram. Miljöarbetet kompletterades 1997 av Lunds första Agenda 21-dokument. Ett mer omfattande arbete inleddes 2001 då en kartläggning av kommunens miljö tillstånd utfördes. Miljö tillståndets kartlades utifrån nationella miljö mål och sammanställdes till ett handlingsprogram för ekologisk hållbar utveckling. Detta miljöprogram, LundaEko, baserades där med på de nationella miljö kvalitetsmålen och sträckte sig från 2006 till 2012 (Lunds kommun, 2014).

LundaEko innehöll 60 lokala miljö mål och 124 åtgärder. Dessa mål tog upp det lokala perspektivet i det nationella och regionala miljö målsarbetet och hade som

vision att engagera och skapa ett aktivt deltagande från lundabornas sida. Programmet fokuserade på den ekologiska dimensionen av hållbar utveckling, men berör alla aspekter av samhället, såväl som ekonomiska och sociala målsättningar. Vidare svarar miljöprogrammet tydligt på frågorna vart - vilka mål? hur - vilka strategier och åtgärder? och vem – vilka tar ansvar? Detta för att förenkla arbetet gällande ekologisk hållbar utveckling (Lunds kommun, 2006, sid 6).

En vidareutveckling av LundaEko resulterade i LundaEko II. Detta miljöprogram bygger likt sin föregångare LundaEko, på de 14 av de 16 nationella miljö kvalitetsmålen som är anpassningsbara för Lunds kommun (Lunds kommun, 2014, sid 3). Målen ”Hav i balans” och ”Storslagen fjällmiljö” finns inte med i Lunds miljöprogram (Lunds kommun, 2006, sid 11). Revideringsarbetet vid framtagningen av LundaEko II inleddes med en miljöbedömning av kommunen. Därefter beslutade en bred politisk referensgrupp vilka områden Lund bör arbeta med. Utifrån de prioriterade områdena framställdes sedan förslag till mål, delmål och indikatorer (Lunds kommun, 2014, sid 3).

I en intervju med Lunds miljöstrateg berättar Anna-Karin Poussart att vid framställningen av LundaEko II var uppdraget att ta fram ett program med färre mål och framförallt utan specifika åtgärder. Detta var politikernas önskemål. Vårt att veta var att Lund på den tiden styrdes av moderaterna och centerpartiet. En önskad flexibilitet kan därmed ha varit ideologiskt grundad. Vidare förklarar Poussart att vid en utfrågning svarade hälften av nämnderna att de önskade mer flexibilitet och att få fatta egna beslut gällande miljöarbetet i det kommande miljöprogrammet (Poussart, Anna-Karin, muntligen, 2015-04-28).

Detta resulterade i att LundaEko II blev ett visionsprogram där specifika åtgärder för att nå målen inte anges. Kommunens föregående miljöprogram, LundaEko, var däremot ett handlingsprogram. Där angavs exakt vad de olika nämnderna hade ansvar för och vad som skulle göras. LundaEko var med sin tydlighet mycket framgångsrikt. Nästan alla av de åtgärder som skulle utföras under programmets tidsintervall genomfördes. Av de åtgärder som inte utfördes hävdar Poussart att Lunds kommun inte hade egen bestämmanderätt eller att åtgärderna inte längre var relevanta för miljöarbetet (Poussart, Anna-Karin, muntligen, 2015-04-28).

LundaEko som visionsprogram ger förvaltningarna mer flexibilitet och eget ansvar (Poussart, Anna-Karin, muntligen, 2015-04-28). Nackdelar med programmet kan vara att uppföljningen försämras då de olika nämnderna inte vet exakt vad de har i uppgift att utföra för att nå miljömålen. Även Poussart menar på att den tydligheten som fanns i det tidigare miljöprogrammet där de olika nämnderna visste vad de skulle göra saknas. Hon förklarar dock att de inte kan avgöra om visionsprogrammet varit lika framgångsrikt förrän kommunen gjort en revidering av målen år 2016. Dock antog hon redan nu, snart halvvägs in i miljöprogrammets bindningstid, att färre åtgärder har genomförts med det mer flexibla miljöprogrammet LundaEko II (Poussart, Anna-Karin, muntligen, 2015-04-28).

För att underlätta för uppföljning av det faktiska målet har kommunstyrelsen beslutat att göra en aktualisering av delmålen år 2016. Detta i syfte för att underlätta att kommunicera fram målen till politiker, näringsliv, medborgare,

universitet och andra verksamma i kommunen. På kommunens hemsida står det även att andra syften är att inkludera social och ekonomisk hållbarhet, samt att målen lätt ska kunna följas upp. Detta förslagsarbete till en revidering av kommunens miljöprogram utförs politiskt av kommunstyrelsens miljö- och hälsoutskott (Lunds kommun, 2014).

Hur används visionsprogrammet i planeringsprocessen?

Av de åtta områden som Lunds kommun valt att prioritera i Lundaeko II är det kommunens olika förvaltningar och nämnder som är ansvariga för att miljöprogrammets alla delmål och mål fullföljs (Lunds kommun, 2014). Poussart berättar i en intervju att med hjälp av ett så kallat miljöledningssystem har alla förvaltningar och bolag som tillhör Lunds kommun i uppgift att ta fram egna mål och åtgärder som baserar sig på Lundaeko II och dess övergripande mål och delmål (Poussart, Anna-Karin, muntligen, 2015-04-28).

Förutom att ta fram mål och åtgärder ska alla nämnder och styrelser i kommunen aktivt arbeta med miljöprogrammet för en ekologisk hållbar utveckling (Lunds kommun, 2014). Detta innebär följande:

- Ta hänsyn till miljön i alla beslut
- Ständigt utveckla och förbättra sitt miljöarbete genom sina ledningssystem
- Arbeta för att skapa god livskvalitet med tillgång till gröna miljöer
- Vara förebilder inom områdena hållbar stadsutveckling, förnybar energi, naturvård, hushållning av resurser, minimering av skadliga ämnen, samt ett miljöanpassat transportsystem.
- Ha ansvar för att inom sina respektive områden genomföra, följa upp och kommunicera Lundaeko med alla som bor och verkar i kommunen.
- Bidra med kunskap för alla som bor och verkar i kommunen ska kunna välja hållbara alternativ (Lunds kommun, 2014).

När ett miljömål innefattar mer än en ansvarig nämnd krävs det att dessa nämnder samordnar sig. När till exempel stadsbyggnadskontoret och tekniska förvaltningen delar ansvaret är det upp till nämnderna själva att koordinera sitt miljöarbete (Poussart, Anna-Karin, muntligen, 2015-04-28).

Stadsbyggnadskontoret som drivande förvaltning i planeringsprocessen

Stadsbyggnadskontoret är den förvaltning som ansvarar för Lunds samhällsplanering. Som planerare på stadsbyggnadskontoret innebär miljöarbetet ett aktivt samarbete med förvaltningens miljösamordnare. Jonas Andreasson är miljösamordnare på stadsbyggnadskontoret i Lund och bär därmed huvudansvaret för förvaltningens miljöarbete. Tills sin hjälp har miljösamordnaren andra medarbetare som arbetar med miljö- och hållbarhetsfrågor på förvaltningen. Dessa personen utgör tillsammans med miljösamordnaren en så kallad miljögrupp. Miljögruppen på stadsbyggnadskontoret utgörs främst av olika projektledare som sedan arbetar vidare i planeringsprocessen med de olika miljömål och åtgärder som fastställs i förvaltningens handlingsplan (Poussart, Anna-Karin, muntligen, 2015-04-28).

På stadsbyggnadskontoret arbetar planerarna indirekt med de mål och visioner som fastställs i Lunds miljöprogram. Hållbar samhällsutveckling bearbetas av miljögruppen genom regelbundna workshops för att ge medarbetarna en bredare kunskapsbank och en ökad kompetens gällande begreppet ekologisk hållbar utveckling. Genom workshops förs även en kontinuerlig dialog gällande ämnet mellan medarbetare. Förvaltningens workshops behandlar ett miljömål i taget, då det är svårt att hantera alla mål samtidigt. Vissa av de miljömål som nämns i miljöprogrammet sammanfaller under plan- och bygglagen, samt andra lagrum som kommunen och stadsbyggnadskontoret har skyldighet att följa. Dessa mål behandlas av goda skäl inte då förvaltningen redan förhåller sig till dessa (Andreasson, Jonas, muntligen, 2015-05-08).

Vid förvaltningens workshops fastställs vilka konkreta åtgärder som stadsbyggnadskontoret måste göra för att uppnå målet. I arbetet med att konkretisera målen deltar stadsbyggnadskontorets planerare. Denna kompetens kan sedan appliceras i deras dagliga arbetsrutiner. Ett mål för förvaltningen är att hålla en hög nivå på den interna utbildningen, för att på så sätt förbättra förvaltningens insats i kommunens miljöarbete (Andreasson, Jonas, muntligen, 2015-05-08).

Ett annat mål inom förvaltningen är att sträva för en ökad dialog med politiker och medborgare. Enligt Andreasson antas antal dialogtillfällen resultera till ett förbättrat arbete för en ekologisk hållbar utveckling och är där med en grundläggande förutsättning för ett fortsatt förbättrat arbete på stadsbyggnadskontoret. För en bättre dialog utförs mycket miljöarbete som strävar för ett större medborgarengagemang. Till exempel utförs mycket event och tillfällen för medborgarna att engagera sig, stadsbyggnadskontoret diskuterar flitigt med kommunens bönder, samt satsar på ny teknik och forskning som kan föra miljöarbetet framåt. För ett förändrat beteendemönster mot en mer hållbarare levnadstrend har stadsbyggnadskontoret tillsammans med tekniska förvaltningen till exempel tagit fram tjänsterna resejämföraren och solkartan. Med hjälp av dessa kan medborgare i kommunen lättare räkna ut fördelar med att välja hållbara alternativ som att gå och cykla, samt att installera solenergi. På så sätt involveras medborgarna i arbetet för en ekologisk utveckling. Andreasson anser dessutom att det är oerhört viktigt att bryta ner kommunen som ett organ och låta de anställda kliva fram. Därför delar förvaltningen med sig av deras arbete genom sociala medier. På så sätt kan dialogen mellan kommunen och medborgarna förbättras ytterligare (Andreasson, Jonas, muntligen, 2015-05-08).

Miljöledningssystem

Lunds miljöledningssystem är ett verktyg för att kontinuerligt arbete med miljömålen och ekologisk hållbar utveckling. För att nå miljömålen arbetar alla kommunala förvaltningar och bolag efter dessa så kallade miljöledningssystem. Tanken med miljöledningssystemet är att kommunens miljöprogram ska silas ner till verksamheterna. Kommunfullmäktige, kommunens högsta organ, har beslutat om målen och miljöledningssystemet ska följas. Därefter är det upp till verksamheterna själva att besluta vilka åtgärder som ska utföras för att uppnå miljöprogrammets olika mål och delmål (Poussart, Anna-Karin, muntligen, 2015-04-28). Utöver kommunens miljöprogram innebär miljöledningssystemet också ett aktivt minutoperativt miljöarbete. Ett minutoperativt miljöarbete innefattar små

åtgärder som till exempel att sopsortera och att minska den totala mängden avfall (Andreasson, Jonas, muntligen, 2015-05-08). Genom detta system kan verksamheter ha kontroll över hela sin miljöpåverkan och ständigt arbeta för miljöförbättringar (Lunds kommun, 2014).

På kommunens hemsida redovisas hur detta system fungerar. Kortfattat innebär miljöledningssystemet att en miljöutredning görs över verksamheten, därefter fastställs verksamhetens miljöpolicy och miljömål, för att leda fram till ett handlingsprogram för hur dessa mål ska uppnås. Därefter implanteras handlingsplanerna i verksamheten, till exempel genom utbildning av alla anställda. Verksamheten får även en miljörevisor till sitt förfogande som kontinuerligt övervakar miljöarbetet och kommer med förslag till förbättringar (Lunds kommun, 2014).

Lunds kommun egna ledningssystem, miljöledningssystemet, påminner till högsta grad om andra redan etablerade ledningssystem. En jämförelse kan göras med ledningssystemet ISO14000, där systemet fungerar i stort sätt på liknande sätt som Lunds miljöledningssystem. Alla nämnder och förvaltningar beslutar om egna handlingsplaner, där mål, åtgärder och en budget fastställs. På så sätt konkretiseras miljöprogrammet och arbetet för en ekologisk hållbar utveckling. Handlingsplanerna förnyas sedan vart tredje år och förvaltningarnas arbete följs upp regelbundet. För att förvaltningar och verksamheter ska kunna diplomerats krävs det att alla åtgärder i handlingsplanen fullföljts. Kommunfullmäktige har beslutat om att alla verksamheter inom kommunen ska vara diplomerade, vilket har resulterat till ett inarbetat system där alla förvaltningar och verksamheter inom kommun idag faktiskt är diplomerade. Detta omfattar ungefär 300-400 verksamma miljöombud inom kommunen (Poussart, Anna-Karin, muntligen, 2015-04-28).

Stadsbyggnadskontorets miljöledningssystem bygger på Wiki-tekniken med direkt versionshantering genom en miljöledningsportal där alla medarbetarna kan hitta information gällande miljöaspekter och mål, samt följa processen gällande förvaltningens miljöarbete. På portalen tillförs ständigt nytt material i arbetet med de mål och visioner som miljöprogrammet och förvaltningens egen miljögrupp tagit fram. Här står även mer utförligt vad som ska göras. På miljöledningsportalen står även förvaltningens egna övergripande miljömål: *Att skapa en hållbar samhällsutveckling och att aktivt delta i dialog med omvärlden för att skapa ett hållbarare samhälle* (Andreasson, Jonas, muntligen, 2015-05-08). Att skapa en hållbar samhällsutveckling sammanfaller under miljöprogrammets sjätte mål och är den fråga som stadsbyggnadskontoret för tillfället arbetar aktivt med.

Miljösamordnare

För att miljöledningssystemet ska fungera sitter det en miljösamordnare på alla nämnder och förvaltningar i kommunen. Miljösamordnaren ansvarar för att förvaltningen arbetar enligt miljöledningssystemet och har som uppgift att samordna de olika verksamheterna inom förvaltningen genom en så kallad miljögrupp. Miljögruppen består av representanter från de olika verksamheterna och beslutar gemensamt om en handlingsplan gällande förvaltningens miljöarbete. Detta innefattar till exempel mål, åtgärder och en budget (Poussart, Anna-Karin, muntligen, 2015-04-28).

Indikatorer för att övervaka miljömålen utveckling

I arbetet för en ekologisk hållbar utveckling poängterar Andreasson hur problematiskt det är att hållbar samhällsutveckling inte går att mäta. Hur slutresultatet av arbetet kommer bli går inte att förutse. Förvaltningen kan endast fortsätta sträva efter visioner och framtidsmål genom att planera hållbart idag. Det går heller inte att jämföra Lunds kommun med andra kommuner då resultatet av hållbarhetens visioner inte går att förutspå (Andreasson, Jonas, muntligen, 2015-05-08). Men med hjälp av så kallade indikatorer kan utvecklingen av hållbar utveckling åskådliggöras. Denna metod används både internationellt, nationellt och lokalt och är ett sätt att kartlägga i vilken utsträckning utvecklingen av hållbar utveckling går mot. Sverige har i en skrivelse av regeringen klargjort 87 indikatorer för en hållbar utveckling, varav 12 av dessa valt ut som huvudindikatorer. Avsikten med dessa indikatorer är att ge en översiktlig bild av hållbar utveckling i Sverige (Regeringens, 2006, sid 1)

Lunds miljöprogram har sina egna indikatorer. Dessa är knutna till målen och är en metod för att kartlägga uppföljningen av miljöprogrammets arbete. Enligt Poussart innebär indikatorerna en övergripande bättre koll på det utförda miljöarbete. Dessa indikatorer fanns inte till Lunds första miljöprogram, LundaEko, vilket således är en tydlig förbättring av miljöprogrammet. Dessa indikatorer övervakas varje år för att kontinuerligt överblicka miljöarbetet. Med hjälp av indikatorerna kan även kommunen överskåda att den hållbara utvecklingen går åt rätt håll. Uppföljningen av indikatorerna är en del av arbetsuppgifterna i det tidigare nämnda miljöledningssystemet och där med även stadsbyggnadskontorets ansvar att följa upp (Poussart, Anna-Karin, muntligen, 2015-04-28).

Diskussion

Syftet med studien var att undersöka om det finns ett eventuellt glapp mellan teorier om ekologisk hållbar utveckling och det som faktiskt verkställs i praktiken. Genom att kritisk granska Lunds kommuns miljöprogram och samtidigt undersöka hur miljöprogrammet används i planeringsprocessen har uppsatsen granskat hur Lunds kommun arbetar med ekologisk hållbarhet i den fysiska planeringen.

Baserat på litteraturstudier och intervjuer visade resultatet att miljöprogrammets mål i största mån överensstämmer med det som verkställs i praktiken. Intervjuerna visade att Lunds miljöprogram används kontinuerligt av kommunens nämnder och förvaltningar. Genom miljöledningssystemet är miljöarbetet väl förankrat i alla kommunens verksamheter och dess arbetsrutiner. Genom detta ledningssystem utförs inte bara ett proaktivt miljöarbete för att nå kommunens miljömål utan även ett minutoperativt miljöarbete. Miljöledningssystemet är därmed en av de bidragande faktorerna till att kommunens miljömål fullföljs i en sådan hög grad. För att miljöledningssystemet ska fungera optimalt har även miljösamordnaren en viktig roll. Miljösamordnaren övervakar och bär ansvaret att kommunens alla förvaltningar och verksamheter aktivt arbetar med miljömålen och för miljön. Miljösamordnare kan ses som en kontrollant och bidrar till den kontinuerliga uppföljningen av miljöarbetet som sker genom miljöledningssystemet.

Att miljöprogrammet i de allra flesta fall verkställs baserades utifrån intervjuerna som visade på att tidigare miljöarbete i kommunen varit mycket framgångsrikt. Då Lunds nuvarande miljöprogram inte avslutats än är det för tidigt att yttra sig över dess resultat. Däremot kan föregående miljöprogram diskuteras. Miljöprogrammet LundaEko, avslutades 2012 och var ett mycket framgångsrikt handlingsprogram där nästan alla åtgärder utfördes. Orsaker till att vissa åtgärder inte verkställdes antydde intervjuerna var på grund av dessa inte längre var relevanta för miljöarbetet eller att kommunen inte hade egen bestämmanderätt att utföra dessa åtgärder. Jag kan tycka att det är anmärkningsvärt att mål under en relativt kort period kan bli irrelevanta för det långsiktiga miljöarbetet. Kanske är miljömålen generellt för lågt satta. Detta kan vara en anledning till att miljöprogrammet varit så framgångsrikt. Enkla miljömål och åtgärder som är lätta att uppnå behöver inte innebära ett bra och omfattande miljöarbete, trots att det uppfattas som det. Genom en för låg ambitionsnivå när det kommer till arbetet för en ekologisk hållbar utveckling riskerar dessutom åtgärder att inte vara tillräckliga.

Faktumet att miljömål inte heller verkställas på grund ut av att det krävs ett kommunalt samarbete är också anmärkningsvärt. Då anser jag att det behövs en tydlig förbättring på regional beslutnivå när det kommer till kommunala samarbeten för en ekologisk hållbar utveckling. Beror ett bristfälligt samarbete på dålig kommunikation mellan de ansvariga förvaltningarna bör miljöprogrammet underlätta och öppna upp för dialog mellan dessa. Till exempel kan miljöprogrammet behöva utse en nämnd som är samordningsansvarig. På så sätt kan samarbetet underlättas och miljöarbetets förbättras. En annan lösning kan vara ett visionsprogram där det är enklare att besluta om gemensamma åtgärder när flera förvaltningar bär ansvaret för att nå målen. Detta skapar mer flexibilitet gällande förvaltningarnas miljöarbete.

Intervjuerna pekade dock på att det nuvarande miljöprogrammet saknar en viss tydlighet i vad som ska göras. Denna oklarhet i vilka åtgärder som ska utföras kan bero på miljöprogrammets upplägg som ett visionsprogram. Som ansvarig förvaltning och nämnd kan det vara svårt att förstå vad som faktiskt ska göras. Ett visionsprogram ger förvisso rum för en ökad flexibilitet men lägger ett större ansvar på förvaltningarna. Målen blir dessutom tolkningsbara när det kommer till hur det ska uppnås. Att agera hållbart och arbeta för en ekologisk hållbar utveckling kan i värsta fall riskeras om förvaltningarna omedvetet agerar felaktigt och därmed inte ekologisk hållbart strategiskt långsiktigt. Intervjuerna visade även att visionsprogrammet i dagsläget, halvvägs in i programmets bindningstid, antas ha uppnått färre mål än tidigare miljöprogram. Möjligtvis beror detta på att färre åtgärder genomförts. Utifrån detta kan det antas att ett miljöprogram med konkreta åtgärder fungerar bättre för kommunens förvaltningar att arbeta utefter. Ett handlingsprogram är därför att föredra när det gäller att få teorier gällande ekologisk hållbarhet att fullföljas.

Anmärkningsvärt är det att de styrande politikerna i kommunen väljer ett visionsprogram vid framställningen av LundaEko II, trots kunskapen om det förra handlingsprogrammet framgång. Kanske var politikerna inte medvetna om svårigheterna att konkretisera ett visionsprogram som saknar specifika åtgärder. Eventuellt baserades deras beslut på politiska grunder då ett visionsprogram var ett beslut taget av ett annat politiskt styre. Möjligtvis är politikerna då inte lämpade att besluta om hur kommunens miljöprogram ska utformas eller så bör ideologiska aspekter lämpligast stå utanför hållbar utveckling, i alla fall när det kommer till de miljömässiga aspekterna. Den ekologiska dimensionen av hållbar utveckling, där jordens miljö och naturresurser måste förvaltas på ett hållbart sätt, bör inte skildras genom olika ideologiska och politiska synsätt. Samhället bör betrakta dessa miljömässiga aspekter utifrån ett synsätt där den ekologiska dimensionen är en grundförutsättning för all samhällsutveckling och utifrån det hantera ekologisk hållbar utveckling på bästa lämpliga sätt.

Lunds kommun väljer i sitt miljöprogram att fokusera på den ekologiska dimensionen av hållbar utveckling. Som Anna-Karin Poussart förklarade, utgår kommunen från att den ekologiska aspekten av hållbar utveckling ska ses som en grundförutsättning för en god ekonomisk, social och kulturell utveckling. Detta överensstämmer med teorier om att hållbarhetens alla tre dimensioner har någon form av relation med naturen. Frågan är dock hur väl dessa tre dimensioner samspelar när kommunens arbete för hållbar utveckling enbart fokuserar på den ekologiska aspekten. Att värna om en ekologisk hållbar utveckling bidrar till exempel till en god livsmiljö, bevarad biologisk mångfald, samt skydd av natur- och kulturlandskap. Dessa miljömässiga aspekter utgör samtidigt ett fundament för viktiga delar av den ekonomiska och sociala utvecklingen. I likhet med regeringen så anses en miljömässig hållbar utveckling således bidra till positiva välfärdseffekter. Samtidigt är det vårt moraliska ansvar mot andra levande organismer och mot kommande generationer att värna om ekologisk hållbar utveckling. Självfallet finns det teorier där andra anser att de miljömässiga aspekterna bara är en aspekt av hållbarheten. Ekonomisk tillväxt och bra livsvillkor anses då vara lika viktiga för människor på jorden. Dock kan dessa aspekter innebära att skyddet av jordens livsuppehållande system åsidosätts.

Att fokusera på den miljömässiga aspekten av hållbar utveckling kan ses som ett första steg i processen för en hållbar utveckling. Enligt Världskommissionen för miljö- och utveckling kan utvecklingen således inte fortsätta med en succesivt försämrad miljö och resursbas. Om behoven gällande de sociala och ekonomiska aspekterna ska kunna tillfredsställas på ett hållbart sätt måste jordens naturresursbas först tryggas och förstärkas. För en hållbar utveckling krävs det att alla tre dimensioner av begreppet samspelar för en sammanhållen holistisk utveckling. Denna process kan dock antas i ett senare skede. En uppdelning av den ekologiska dimensionen av hållbar utveckling, som till exempel Lunds kommun gör med sitt miljöprogram, kan först tydliggöra hur de olika dimensionerna av hållbarheten samverkar, samt uppmärksamma motsättningar. Detta kan sen bidra till att miljöprogrammet lättare kan integreras social och ekonomiskt, när väl de miljömässiga aspekternas säkrats.

Generellt uppfattas konceptet hållbar utveckling fortfarande som svårt att genomföra och trots flera decenniers arbete med hållbar utveckling är ett hållbart samhälle fortfarande långt borta. Hållbar utveckling har hittills inte hittat de politiska infarterna som behövs för att göra verkliga framsteg och kanske är detta anledningen till att ohållbara levnadstrender fortsätter. En annan anledning kan vara att hållbar utveckling endast utgår utifrån de förutsättningar vi vet idag. Till exempel utfördes miljöarbetet inte alls på samma sätt på 1960-talet som det gör idag. Ny forskning och teknik har lett till ett mer utvecklat miljöarbete. Det innebär att de samhällsomfattande åtgärder vi tror vi måste vidta för en ekologisk hållbar utveckling idag kanske inte är det mest hållbara ur ett miljömässigt perspektiv. Konsekvenserna av dessa åtgärder behöver inte heller resultera i de förväntade förutsättningar vi tror framtida generationer kommer stå inför. Som Jonas Andreasson, miljösamordnare på Lunds kommuns stadsbyggnadskontor hävdade, handlar åtgärder för en ekologisk hållbar utveckling om att satsa högt och sedan hoppas på att det i slutändan leder till ett miljömässigt hållbart samhälle. Utifrån denna kunskap kan vi koppla tillbaka till att miljömålen kanske bör vara högre och svårare att nå.

Slutsats

Lunds kommun med dess miljöprogram utför ett omfattande arbete som involverar hela kommunen, så väl som verksamma som boende. För ett framgångsrikt miljöarbete krävs ett aktivt agerande för miljön, både när det kommer till kunskapsutveckling, forskning och ny teknik. Kommunen verkar dock ligga i framkant, både när det kommer till visioner och verkställandet av dessa.

För en förbättrad uppföljning av kommunens miljöprogram under planeringsprocessen har ett miljöprogram som innehåller en tydlig handlingsplan antagligen visat sig fungera bäst. På så sätt vet alla nämnder och förvaltningar exakt vilka åtgärder som ska göras. Dessutom blir miljöprogrammet lättare att följa upp genom att titta på vad som faktiskt utförts. I samband med ett visionsprogram blir åtgärderna lätt diffusa och uppföljningen av arbetet hänger enbart på indikatorer.

FN:s Agenda 21-dokument, de svenska miljö kvalitetsmålen och Lunds kommuns miljöprogram innebär en rad mål och delmål för att uppnå ekologisk hållbar utveckling. Dessa dokument är i högsta grad delaktiga under planeringsprocessen

på kommunal nivå. Trots detta kan teorin självfallet bli mer närvarande inom samhällsplaneringen. Det stora målet borde vara att arbetet för en ekologisk hållbar utveckling ska vara självskrivet, att miljömål i framtiden till exempel faller under plan- och bygglagen, samt andra lagrum, vilket gör dem bindande att följa.

Anmärkningsvärt är det att globala och nationella mål formuleras så att de i praktiken får tolkas fritt. Vikten av dessa dokument tonas ner när exakta åtgärder för att nå dessa mål ska bestämmas på kommunal planeringsnivå.

För ett förbättrat samarbete med miljöarbetet mellan involverade aktörer inom planeringsprocessen hade miljöprogrammet behövt ange en nämnd som är samordningsansvarig mellan de olika nämnderna och förvaltningarna.

Det råder ibland delade meningar om vad ekologisk hållbar utveckling egentligen innebär i praktiken. Vilka som är de rätta metoderna för en ekologisk hållbar utveckling går i vissa fall inte att förutspå och kommer kanske aldrig kunna definieras. Det går att anta att människan alltid planerat hållbart, fast utifrån den tidens kunskap, ideal och syn på människan och miljön. I takt med ny forskning och teknik, nya förutsättningar och en ständig utveckling av begreppet kommer arbetet för en ekologisk hållbar utveckling förhoppningsvis ständigt fortsätta att förbättras.

Avslutande reflektion

Som en avslutande reflektion över arbetsprocessen anser jag att insamlingen av material hade kunnat förbättras. Till exempel hade litteratursökningen kunnat få ta mer tid, för att skapa en bredare kunskapsbank och ge en mer kvalitativ uppsats. Dessutom innebar intervjuerna med två kommunanställda att insamlingen av fakta riskerade att bli något vinklad. Detta antagande behöver inte vara korrekt men det kan vara värt att ha i åtanke att intervjuerna kan vara något partiska, då dessa frontpersoner för kommunens miljöarbete förmodligen gärna lyfter fram kommunens miljöarbete på ett positivt sätt. För studiens trovärdighet hade det varit bra att även intervjua en opartisk part, som samtidigt har tillräckligt god kunskap gällande Lunds kommuns miljöarbete. Detta hade antagligen gett studien en mer pålitlig lägesrapport över hur kommunen arbetar för en ekologisk hållbar utveckling.

Vidare studier

En ny studie skulle lämpligast kunna göras år 2020 när miljöprogrammet avslutats. En uppföljning av hur väl miljöprogrammet mål och delmål införlivades skulle vara intressant. En utvärdering mellan de två olika miljöprogrammen skulle då även kunna göras. Då kan en undersökning göras av hur väl ett visionsprogram fungerar jämfört med ett handlingsprogram. Eventuellt skulle en sådan studie vara möjlig redan år 2016, efter kommunens planerade revidering av miljöprogrammet. En studie över hur väl miljöprogrammet integreras ekonomiskt, socialt och kulturellt hade även varit en intressant infallsvinkel att undersöka.

Referenser

Muntliga källor

Andreasson, Jonas (15-05-08). stadsingenjör, Lunds stadsbyggnadsförvaltning, intervjumöte om ekologisk hållbar utveckling i planeringsprocessen.

Poussart, Anna-Karin (2015-04-28). miljöstrateg, Lunds kommun, telefonsamtal om Lunds kommuns miljöprogram.

Tryckta källor

Campbell Scott (2003) Green cities, growing cities, just cities? Urban planning and the contradictions of sustainable development. i Campbell, S & Fainstein, S. (2003) Readings in Planning Theory. Blackwell Publishers Ltd. Oxford.

Johansson, Birgitta, Orrskog, Lars (2002). *Att bygga ett hållbart samhälle*. Stockholm: Natur och Kultur.

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2009) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur. Tredje upplagan.

Världskommissionen för miljö och utveckling (1988). *Vår gemensamma framtid*. Hägerhäll, B. (red). Stockholm: Prisma & Tiden.

Digitala källor

Campbell, Scott D (2013) Sustainable Development and Social Justice: Conflicting Urgencies and the Search for Common Ground in Urban and Regional Planning. Michigan Journal of Sustainability [online]. Tillgänglig via: <http://quod.lib.umich.edu/m/mjs/12333712.0001.007?view=text;rgn=main> [2015-04-18]

Europeiska kommissionen. (2012). *Europa 2020* [online]. Tillgänglig via: http://ec.europa.eu/europa2020/index_sv.htm [2015-05-07]

International Institute for Sustainable Development (2010) *Sustainable Development: From Brundtland to Rio 2012*. [online]. New York: United Nation. Tillgänglig via: http://www.un.org/wcm/webdav/site/climatechange/shared/gsp/docs/GSP1-6_Background%20on%20Sustainable%20Devt.pdf [2015-04-06]

Lunds kommun (2006). *LundaEko* . [online]. Lund: Lunds kommun. Tillgänglig via: <http://www.lund.se/Global/Förvaltningar/Kommunkontoret/Miljöstrategiska/Agenda%2021/LundaEko%20antagen%20av%20fullmäktige.pdf> [2015-04-06]

Lunds kommun (2014). *LundaEko II* . [online]. Lund: Lunds kommun. Tillgänglig via: <http://www.lund.se/Global/Förvaltningar/Kommunkontoret/Miljöstrategiska/LundaEko2/LundaEko%20II%20antagen%20av%20KF%202014-05-23.pdf> [2015-04-06]

Lunds kommuns hemsida (2015-02-26). *Miljöprogram – LundaEko II*. Tillgänglig via: <http://www.lund.se/Medborgare/Bygga-bo--miljo/Klimat-hallbarhet-och-miljo/LundaEko-II/> [2015-04-15]

Lunds kommuns hemsida (2014-10-06). *Mål och policy*. Tillgänglig via: <http://www.lund.se/Medborgare/Bygga-bo--miljo/Klimat-hallbarhet-och-miljo/LundaEko-II/Mal-och-policy-/> [2015-04-15]

Lunds kommuns hemsida (2014-10-02) *Miljöledning i Lund*. Tillgänglig via: <http://www.lund.se/Medborgare/Bygga-bo--miljo/Klimat-hallbarhet-och-miljo/LundaEko-II/Miljoledning/> [2015-04-15]

Regeringens skrivelse (1997) *Ekologisk hållbarhet*. [online]. Sundsvall: Sveriges regering. 1997/98:13. Tillgänglig via: <http://www.government.se/content/1/c4/29/75/48573858.pdf> [2015-04-08]

Regeringens skrivelse (2003) *En svensk strategi för hållbar utveckling*. [online]. Stockholm: Sveriges regering. 2003/04:129. Tillgänglig via: <http://www.regeringen.se/content/1/c6/01/76/42/cb1f06c1.pdf> [2015-04-08]

Regeringens skrivelse (2014). *Svenska miljömål visar vägen*. [online]. Stockholm: Sveriges regering. 2013/14:145. Tillgänglig via: <http://www.regeringen.se/content/1/c6/23/67/77/b0c5fc27.pdf> [2015-04-06]

Regeringens skrivelse (2006) *Strategiska utmaningar – En vidareutveckling av svensk strategi för hållbar utveckling*. [online]. Harpsund: Sveriges regering. 2005/06:126. Tillgänglig via: <http://www.government.se/content/1/c6/06/06/92/5ff0d494.pdf> [2015-05-10]

Sveriges riksdag (1992). *Regeringens skrivelse 1992/93:13*. [online]. Stockholm: Sveriges riksdag. 1 saml. Nr 13. Tillgänglig via: http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Forslag/Propositioner-och-skrivelser/19929313_GG0313/?html=true [2015-04-08]

Bilaga 1

Intervju-frågor

Hur har visionsprogrammets arbetats fram?

Hur används visionsprogrammet i planeringsprocessen?

Hur arbetar en miljöstrateg på kommunen, vad innebär din yrkesroll?

Använder du LundaEko?

Hur arbetar en miljösamordnare?

Har LundaEko II förbättrats från sin föregångare LundaEko?

På vilken planeringsnivå är det tänkt att LundaEko ska användas på?

Är LundaEko visionsprogram eller en handlingsplan?

Hur fungerar det att arbeta med ett visionsprogram jämfört med ett handlingsprogram, Lundaeko II och Lundaeko?

Finns det några brister med LundaEko II?

Kan du exemplifiera hur Lundaeko använts i olika specifika planeringsprojekt/situationer?

Hur används till exempel LundaEko II i det prioriterade området hållbar stadsutveckling, delmål 6.4 och 6.7 och biologisk mångfald, delmål 7.1 och 7.5?